

УДК. 371.134:74(07)

Олена Семенова

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті представлено функціональну модель формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції. Розглянуто поняття «формувати», «модель», «педагогічна система». На основі аналізу різних моделей було виокремлено структурні та функціональні складові авторської педагогічної моделі формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції. Дана модель містить такі блоки: нормативно-цільовий, методологічний, процесуальний, дидактико-змістовий та результативний. Зроблено висновок, що запропонована модель є ефективним засобом в системі підготовки компетентного вчителя образотворчого мистецтва.

Ключові слова: модель, моделювання, педагогічна система, художньо-творча компетентність.

В статье представлено функциональную модель формирования художественно-творческой компетентности будущего учителя изобразительного искусства средствами композиции. Рассмотрено понятие «формировать», «модель», «педагогическая система». На основе анализа различных моделей было выделено структурные и функциональные составляющие авторской педагогической модели формирования художественно-творческой компетентности будущего учителя изобразительного искусства средствами композиции. Данная модель содержит следующие блоки: нормативно-целевой, методологический, процессуальный, дидактико-содержательный и результативный. Сделан вывод, что предложенная модель является эффективным средством в системе подготовки компетентного учителя изобразительного искусства.

Ключевые слова: модель, моделирование, педагогическая система, художественно-творческая компетентность.

This article presents a functional model of formation of artistic-creative competence of the future teachers of Fine arts by means of composition. The concepts «to form», «model», «educational system» are Considered and analyzed. Based on the analysis of similar models, structural and functional components of the model are singled out. The author's educational model of formation of artistic-creative competence of future teachers of Fine arts by means of composition comprises the following unit: regulatory target,

methodological, procedural, semantic and didactic and summing. The components of the regulatory target unit are social demand of the society for competent professional, and the purpose and the objective of this educational system. Methodological unit is represented by didactic approaches and principles of pedagogical science which makes possible formation of artistic and creative competence. Procedural unit comprises the stages of educational model introducing, as well as pedagogical conditions necessary for effective formation of artistic and creative competence. Semantic and didactic unit contains a list of subjects in which programs' content composition, forms, methods and means of training are studied. In the summing unit the level of formation of artistic and creative competence of future teachers of Fine arts is determined. It is found out that the proposed model of formation of artistic and creative competence of future teachers of Fine arts is the effective means in the system of training of the competent teacher.

Key words: *model, modeling, pedagogical system, artistic and creative competence.*

Реформи сучасної педагогічної системи істотно підвищують рівень професійної підготовки майбутніх вчителів, зокрема, вчителів образотворчого мистецтва. Так, в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки висвітлюється реалізація компетентнісного, інноваційного та інших підходів в освітньому процесі вищої школи. Впровадження компетентнісного підходу, при навчанні майбутніх вчителів-педагогів, потребує нових моделей педагогічних систем підготовки спеціалістів-професіоналів та механізмів їх реалізації.

У сучасній педагогічній науці моделювання розглядається і як метод пізнання і метод отримання нової інформації, і метод дослідження, а також, як метод що розглядає об'єкт який вивчається, образно, у вигляді схем, креслень та усних характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблема моделювання педагогічного процесу досліджувалася багатьма вченими, зокрема, С. Архангельским, І. Блаубергом, Ю. Гастєвою, В. Глуковим, О. Дахінім, В. Шаповаловою та ін.

Педагогічні моделі для дослідження особистості розглядали В. Бондар, Н. Глузман, Л. Коваль, О. Комар, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, С. Сисоева, О. Щолокова та інші педагоги.

Моделювання педагогічного процесу мистецької освіти досліджується в працях Л. Андрощук, Т. Благової, І. Зязюна, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та розробити модель формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. З методологічної точки зору, метод моделювання, в сучасній педагогіці є актуальним та

ефективним. При моделюванні педагогічного простору відбувається поєднання навчально-виховного процесу та наукових досліджень в даній області. Створюються умови для ефективного функціонування системи та відкриваються можливості для організації нових критеріїв.

Для теоретичного обґрунтування моделі формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва проаналізуємо головні поняття: «модель», «формування», «моделювання», «педагогічна система».

У сучасному словнику української мови термін «формувати» визначається як «вироблення в кому-небудь певних якостей, рис характеру тощо [4]. Педагогічна наука розглядає поняття «формування» як процес оволодіння сукупністю стійких властивостей і якостей особистості [3, с. 320].

Отже, визначимо формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва як процес оволодіння знаннями із психології, педагогіки, образотворчого мистецтва та розвиток індивідуальних якостей педагога для забезпечення художньо-творчої діяльності.

Формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва відбувається при ефективному функціонуванні моделі педагогічної системи.

Слово «модель» в перекладі із французької мови (*modele*) означає міру, зразок, норму, а з латинської (*modeling*) – образ, спрощений опис складного явища чи процесу, тобто зразок що відтворює будову та дію будь-якого об'єкту і використовується для отримання нових знань про об'єкт [2, с. 560].

Процес моделювання відноситься до первинного методу наукового пізнання, зміст якого полягає в заміні досліджуваного об'єкта спеціальною його моделлю. Завдяки цьому проводиться дослідження зі збереження провідних особливостей оригіналу.

Отже, поняття «моделювання» позначає метод наукового пізнання, завдяки якому відтворюється об'єктивна дійсність. При моделюванні важливим є те, що водночас досліджується сам об'єкт і система в якій він знаходиться, що дає змогу пізнати цей об'єкт з різних сторін. Тому в будь-який момент дослідження можна одержати рівні порції інформації про даний об'єкт. А наслідком моделювання є остаточна модель, що у відповідній формі і створеними умовами її апробації, виконує різні функції підпорядковуючись меті і завданням, педагогічного процесу.

Важливим є те, що модель не може функціонувати самотійно, вона є лише засобом при дослідженні об'єкта. Моделювання процесу формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва ми розглядаємо як процес, який поєднує прогнози та діяльність, а також їх практичне застосування.

Щоб створити модель педагогічної системи формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва,

розглянемо аналоги, які репрезентовані у працях науковців, які досліджували проблему.

У дослідженні Н. Комашко модель педагогічної системи формування творчої компетентності майбутніх дизайнерів у процесі вивчення комп'ютерної графіки складається із цільового, методологічного, організаційно-методичного, змістового та результативного блоків. У цільовому компоненті сформульовано мету та складники творчої компетентності (психоенергетичний, мотиваційний, когнітивний, діяльнісний). До методологічного блоку автор відносить використання підходів навчання (інформаційно-технологічний, особистісно-орієнтований, контекстний), а також етапи проведення дослідження (пропедевтичний, тренувальний, творчо-розвивальний). Змістовий компонент містить використання навчальних предметів при вивченні яких відбувається формування творчої компетентності («Комп'ютерні графічні системи», «Комп'ютерний дизайн», «Тривимірне моделювання»). До організаційно-методичного компонента входять форми (лекції практичні заняття з використанням індивідуальної та групової форм роботи), методи (евристичні, інтерактивні, перед проектні, графічні, проектні) та засоби навчання (програми дисциплін, зразки творчих робіт, інформаційні посібники, інтернет-ресурси). Результативний блок – це висновок щодо ефективності формувального експерименту по підвищенню рівнів творчої компетентності студентів-дизайнерів [1, с. 10].

Стислу і просту модель становлення і розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя представлено в праці О. Тутолміна. Модель охоплює систему педагогічної освіти, до якої входять структурні підрозділи розвитку творчої компетентності, управляюча система, у якій перелічені принципи навчання та виховання, технологічну систему, яка включає форми, методи та засоби, систему умов, систему керування до якої відносяться складові зазначеної компетентності [5, с. 15].

У дисертаційній роботі С. Яланської розроблено й обґрунтовано структурну модель розвитку творчої компетентності майбутніх учителів. Дослідниця стверджує, що зміст і структура моделі розвитку творчої компетентності майбутніх учителів складається з основних структурних компонентів: особистісно-розвивального, діялісно-розвивального, комунікативного, фахового, інтеграція яких на найвищому рівні забезпечує ефект педагогічної творчості [6, с. 21].

На підставі аналізу педагогічних моделей ми розробили авторську модель формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції. Вона містить нормативно-цільовий, методологічний, процесуальний, дидактико-змістовий та результативний блоки.

Створення нормативно-цільового блоку моделі зумовлене соціальним запитом суспільства на компетентного фахівця, вимогами освітнього Держстандарту до компетентного педагога, потреби особистості в

професійному зростанні.

Метою педагогічного процесу є підвищення рівня художньо-творчої компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Для конкретизування мети процесу формування, сформульовано такі завдання:

- сформувати стійку мотивацію до художньо-творчого розвитку;
- розкрити художньо-творчий потенціал;
- активізувати художньо-творчу композиційну діяльність.

Наступним є методологічний блок, який представлений дидактичними підходами та принципами педагогічної науки. Ми виокремили такі підходи на засадах яких відбувається формування художньо-творчої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва:

- системний підхід, при якому вивчаються механізми художньої творчості і її складові;
- професіографічний підхід, спрямовує учасників педагогічного процесу на кінцевий результат який досягається при виконанні певного комплексу вимог до їх майбутньої професійної діяльності;
- акмеологічний підхід, який сприяє досягненню кожним студентом вищого рівня професіоналізму в процесі оволодіння педагогічною майстерністю;
- контекстний підхід, згідно якого за допомогою всієї системи форм, методів, засобів навчання моделюється предметний та соціальний зміст майбутньої професійної діяльності студентів.

Використання названих методологічних підходів в запропонованій педагогічній моделі вимагає дотримання цілого ряду принципів освіти:

- принцип єдності теорії і практики мистецтва зазначає, що теоретичні основи предмета перевіряються і уточнюються на практиці, стаючи вищим критерієм істини, покращуючи її;
- принцип навчання і художньої творчості, згідно якого враховуються основні положення що визначають зміст, форми та методи як навчально-виховного так і художньо-творчого процесу;
- принцип індивідуалізації та диференціації, означає врахування в навчально-виховному процесі індивідуальних особливостей об'єктів навчання, об'єднуючи їх в групи та використовуючи відповідні форми і методи.

Процесуальний блок містить етапи впровадження педагогічної моделі (спонукальний, розвивальний, рефлексивний) а також, педагогічні умови, які потрібно створити при формуванні художньо-творчої компетентності. Аналіз наукової літератури та результати експериментального дослідження дають можливість виокремити наступні педагогічні умови:

- орієнтація на цінності художньої творчості;
- стимулювання художньо-творчої активності;
- збагачення художньо-творчого досвіду.

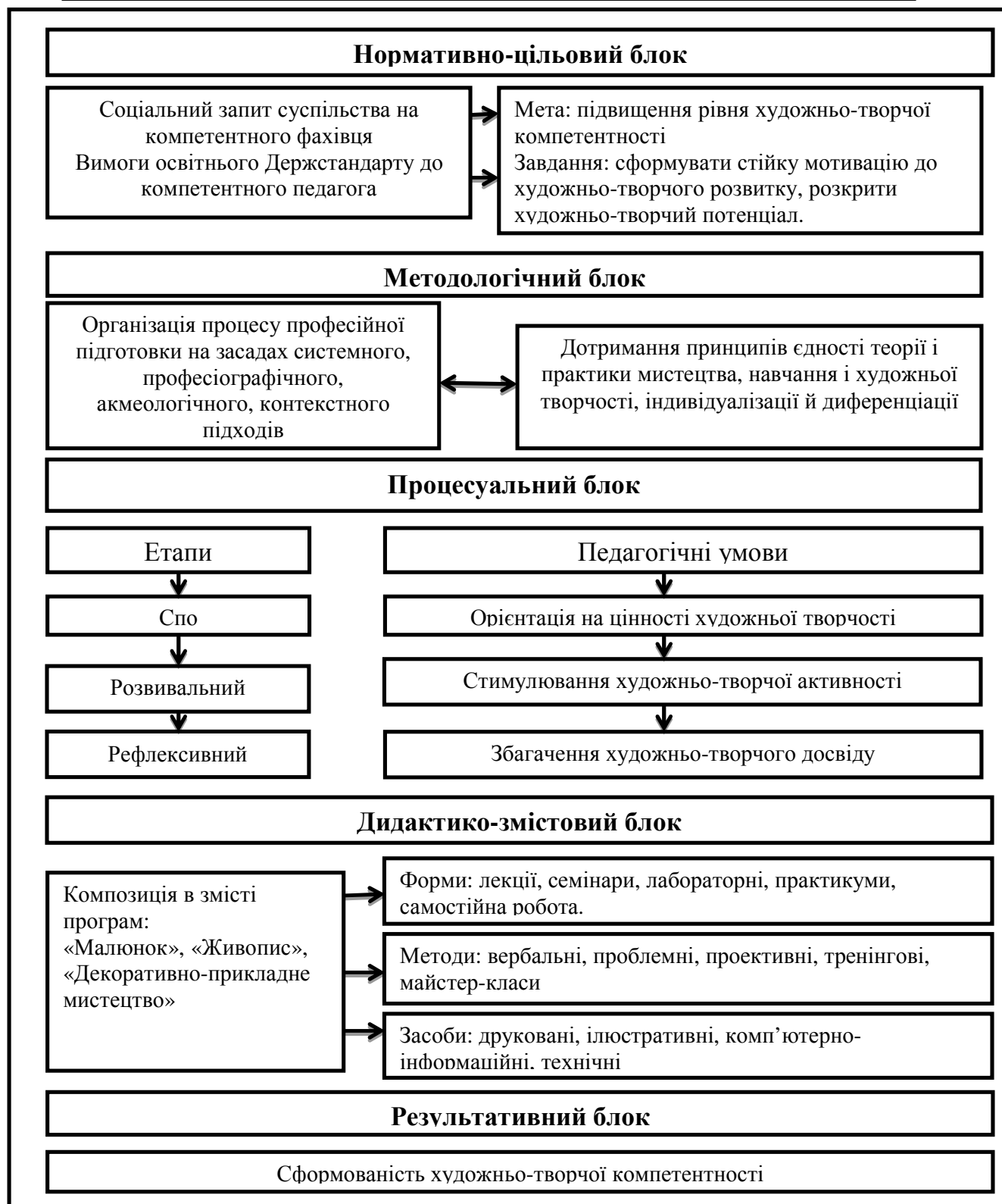

Схема 1. Модель педагогічної системи формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Модель формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва містить дидактико-змістовий блок до якого входить перелік дисциплін в змісті програм яких досліджується композиція (малюнок, живопис, декоративно-прикладне мистецтво), а також, форми, методи та засоби навчання.

При формуванні художньо-творчої компетентності нами використовувалися такі форми навчання: лекції, семінари, лабораторні, практикуми, самостійна робота. Навчальний процес відбувався при використанні таких методів навчання: вербальні, проблемні, проєктивні, тренінгові, майстер-класи. В процесі роботи використовувалися наступні засоби навчання: друковані, ілюстративні, комп'ютерно-інформаційні, технічні.

Впровадження даної моделі в навчальний процес підготовки спеціалістів мистецького профілю забезпечить високий рівень формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Отже, на основі аналізу проблеми формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва можемо зробити висновок, що це питання потребує подальших досліджень. Запропонована нами модель є ефективним засобом. Вона є динамічною та при необхідності може бути доповнена новими блоками або компонентами. Подальшого дослідження потребують механізми впровадження запропонованої нами моделі у практику роботи ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комашко Н. В. Формування творчої компетентності майбутніх дизайнерів у процесі вивчення комп'ютерної графіки : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. – «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Комашко. – Черкаси, 2011. – 20 с.
2. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
3. Сластенин В. О. Педагогика / В. О. Сластенин. – М. : Просвещение, 1977. – 362 с.
4. Словник української мови: в 11 томах [Електронний ресурс] / [Укл. під кер. І. Білодіда]. – Том 10, 1979. – 624 с. Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/formuvaty>.
5. Тутолмин А. В. Становление и развитие творческой компетентности будущего учителя (на основе системного подхода): Автореф. дис. докт. пед. наук спец. Чебоксары, Чувашский государственный педагогический университет им. И. Я. Яковлева 2009. – 20 с.
6. Яланська С. П. Психологія розвитку творчої компетентності майбутніх учителів : автореф. дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» / С. П. Яланська. – Київ, 2012. – 39 с.